

Dokumenty

DO VAŠÍ DATABANKY

AULA předkládá svým čtenářům podstatnou část dokumentu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy „Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné a vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006–2010“ spolu s předmluvou.

ČAS VIZÍ, STRATEGIÍ A POLITIK

František Ježek, předseda Rady vysokých škol, člen Rady pro výzkum a vývoj

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) v letních měsících roku 2005 zveřejnilo „Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006–2010“ a později i „Aktualizaci koncepce reformy vysokých škol“. První z dokumentů je strategickým dokumentem, druhý představuje zejména „taktiku“ realizace.

To, že strategické dokumenty a politiky, které je realizují, mají rovněž v akademické komunitě významnější místo a snad i odezvu, může být projevem členství v Evropské unii, ale může vycházet již také z opravdové potřeby zajímat se o střednědobý výhled vysokého školství. Na řadě příběhů jednotlivců, kateder i fakult můžeme demonstrovat, že probíhající změny jsou nepříjemné, pokud jsou tyto subjekty jejich trpným příjemcem, ale změny mohou být snesitelné až příjemné, je-li subjekt jejich „spoluimplementátorem“. Polarita těchto postojů je možná zdrojem významné diference ve vysokém školství.

Dlouhodobý záměr MŠMT vznikl v relativně krátké době a na rozdíl od podobných dokumentů z doby minulé vznikl v širším týmu zástupců MŠMT, České konference rektorů, Rady vysokých škol a Úřadu vlády. Je to znát již na dikci dokumentu, která se opírá o měřitelné ukazatele. Většinou jde o náročné, ale dosažitelné výzvy. Přílohou dokumentu je i náznak SWOT analýzy, byť bez odpovídajícího ohodnocení závažnosti položek.

Dokument „Aktualizace reformy...“ lze chápat jako popis některých realizačních kroků střednědobé strategie.

Pozorný čtenář bude samozřejmě v obou dokumentech hledat oporu pro vlastní priority. Je z čeho vybírat a většina z nás tam hledanou oporu pro změny ve vysokém školství najde. Největšího zklamání se pravděpodobně dočká ten, kdo za prioritní oblast ve vysokoškolském prostředí považuje výzkum a vývoj a účast studentů na tvůrčím procesu. Z mnoha pramenů vyplývá, že výzkum a vývoj na našich vysokých školách nemá na různých ustláno. Je to podle mého názoru důsledek nevhodné organizace národního prostoru výzkumu a vývoje, a to včetně zděděné nevhodné struktury z hlediska regionálního. Dovolím si tato tvrzení podpořit několika údaji z připravovaného dokumentu „Analýza výzkumu a vývoje 2005“. Naše vysoké školy disponují cca 15 % celkových výdajů na výzkum a vývoj, zatímco průměr v Evropské unii (EU) je cca 22 %, a to v situaci, kdy v naší zemi jsou celkové výdaje na výzkum a vývoj měřené procentem HDP na úrovni 60 % průměru EU. Pražská a brněnská aglomerace disponují v součtu 68 % institucionální podpory výzkumu a vývoje. Jsem přesvědčen, že největším problémem vysokých škol je slabá podpora výzkumu a vývoje, což se nejvíce projevuje mimo hlavní centra. Poměrně překvapivé je ale pozitivní zjištění, že vysoké školy vykazují nadprůměrné výsledky v oblasti výzkumu a vývoje v mezinárodním srovnání a jednoznačně nejlépe v národním prostoru

zhodnocují vložené veřejné prostředky na podporu výzkumu a vývoje. Plyne to z mnoha analytických materiálů Rady pro výzkum a vývoj, ale jen slabě se to projevuje v praktických krocích. Je tomu tak i v předloženém dlouhodobém záměru.

Je „Dlouhodobý záměr MŠMT“ dobrým strategickým dokumentem? Rozhodně je potěšitelné, že tento text již není jen povinným slohovým cvičením. Ovšem kvalita strategie je dána kvalitou její realizace, s hodnocením je tedy nutné počkat. Přejme si, aby MŠMT našlo odvalu k realizaci dalších nesnadných reformních kroků, což ale nelze provést, pokud se v akademických obcích nepodaří vzbudit opravdový zájem o budoucnost. Přejí proto zejména těm částem akademických obcí, které čekají jen na zázrak shora, tedy na závazné rozhodnutí např. z MŠMT, aby uvedené strategické materiály vzaly jako výzvu k vlastnímu hledání a nacházení. Dobrým signálem by např. bylo, kdyby uvedené dokumenty nezůstaly stranou zájmu nejen vedení vysokých škol a fakult, ale ani jejich akademických senátů.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Odbor vysokých škol

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006–2010

Praha, srpen 2005

I. DLOUHODOBÝ ZÁMĚR MINISTERSTVA NA OBDOBÍ 2006–2010

1. Úvod

2. Hlavní cíle a úkoly Dlouhodobého záměru

3. Priority Dlouhodobého záměru

I. Internacionalizace

II. Kvalita a excelence akademických činností

III. Kvalita a kultura akademického života

4. Financování vysokých škol

I.

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2006–2010

1. Úvod

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), stanovuje Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) povinnost zpracovat, každoročně aktualizovat a zveřejňovat koncepční dokument „Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol“ (dále jen „Dlouhodobý záměr ministerstva“). Jeho funkcí je definovat hlavní úkoly rozvoje vysokého školství v následujícím období, které odpovídají státní vzdělávací politice, a vytvořit tak společný rámec pro zpracování dlouhodobých záměrů rozvoje vysokoškolských institucí. Vysoké školy zpracují své dlouhodobé záměry na období 2006–2010 včetně aktualizace na rok 2006 a předloží je ministerstvu do 31. října 2005. Do tohoto termínu předloží vysoké školy rovněž rozvojové projekty na rok 2006. Od 15. listopadu 2005 budou dlouhodobé záměry vysokých škol projednávány s ministerstvem. Dlouhodobý záměr ministerstva je podle požadavku zákona zaměřen na oblast vysokých škol, v některých ohledech se však dotýká celého terciárního sektoru vzdělávací soustavy.¹⁾

Dlouhodobý záměr ministerstva na období 2006–2010 navazuje na Dlouhodobý záměr ministerstva na období 2000–2005 a na základní dokumenty minis-

¹⁾ Terciární sektor je v ČR tvořen především veřejnými, soukromými a státními vysokými školami (poskytujícími vysokoškolské vzdělání v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech), dále vyššími odbornými školami (poskytujícími vyšší odborné vzdělání, případně bakalářské studijní programy ve spolupráci s vysokou školou) a konečně i dalšími institucemi poskytujícími vzdělání vedoucí k dosažení vyššího než středoškolského kvalifikačního stupně (u nás se v současnosti jedná o dvouleté studium na konzervatořích, které navazuje na maturitní zkoušku).

terstva²⁾ a vlády.³⁾ V oblasti mezinárodního vývoje navazuje zejména na Boloňský a Lisabonský proces, nejvýznamnější dokumenty EU a OECD.⁴⁾ Kvantifikované cíle Dlouhodobého záměru byly stanoveny na základě SWOT⁵⁾ analýzy, která vychází z rozboru uvedených dokumentů, analýzy výsledků činnosti vysokých škol uvedených v jejich výročních zprávách o činnosti a o hospodaření, na základě rozborů dat z matriky studentů a z dalších mezinárodních i národních informačních zdrojů, výsledků řešení různých výzkumných projektů.

Vysoké školy v České republice prodělaly v uplynulém období řadu změn, kvantitativních, kvalitativních i strukturálních. Došlo k výraznému nárůstu počtu studentů, cesta k další diverzifikaci systému byla otevřena zřízením prvních neuniverzitních veřejných vysokých škol. V souladu s evropským procesem harmonizace a vytvářením společného Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání (tzv. Boloňský proces) byla již restrukturalizována naprostá většina vysokoškolských studijních programů rozčleněním na dvě úrovně, bakalářské a magisterské studium, a na většině veřejných a na některých soukromých vysokých školách byl zaveden Evropský systém kreditů (ECTS). Tím se rovněž vysoké školy stále více otvírají mezinárodnímu prostředí.

Dlouhodobý záměr ministerstva se zaměřuje především na zvýšení kvality akademických činností, kultivaci akademického prostředí a zapojení vysokých škol do mezinárodní spolupráce ve vzdělávání a výzkumu a vývoji, a tím i ke zvýšení konkurence-

schopnosti vysokých škol. Uvedené činnosti budou podporovány zejména prostřednictvím rozvojových programů a předpokládá se rovněž podstatná podpora z prostředků fondů Evropské unie.

Cílem ministerstva je vytvořit konkurenceschopný, bohatě diverzifikovaný systém, který plní všechny tři základní funkce vysokých škol.⁶⁾

- V oblasti vzdělávání umožňuje rozvinout a realizovat potenciál lidí, dokáže adekvátně připravit mladé lidi pro trh práce a zajistit jejich zaměstnatelnost v dlouhodobé časové perspektivě, vychovává aktivní občany se zájmem rozvíjet demokratickou společnost, podporuje v absolventech touhu po dalším vzdělávání a získávání nových poznatků po celý život a dokáže dále rozvíjet poznání v celém širokém spektru oborů.
- V oblasti výzkumu a vývoje v současné době vzrůstá úloha vysokých škol; od vysokých škol se stále více očekává, že budou vytvářet kvalitní podmínky pro rozvoj špičkového výzkumu a vývoje a že současně budou schopny výsledky výzkumu a vývoje zprostředkovávat nebo přímo aplikovat v praxi a využívat je tak jako významný zdroj společenských inovací.
- Třetí neméně významnou oblastí činnosti vysokých škol je jejich úzká spolupráce s hospodářskou sférou (podniky, zaměstnavateli a dalšími odběrateli), spoluvytváření inovačních a technologických klastrů a zapojení se do rozvoje celého regionu, ve kterém vysoká škola působí (tzv. servisní funkce).

Dlouhodobý záměr ministerstva, zpracovaný na období pěti let, je každoročně aktualizován, což umožňuje reagovat na dynamický vývoj a poměrně rychlé změny v národním i mezinárodním kontextu (vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání). Aktualizace Dlouhodobého záměru ministerstva pro rok 2006 je zpracována jako samostatný dokument. Dlouhodobý záměr ministerstva i jeho aktualizace kladou důraz na zavádění zejména

²⁾ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (2001), Strategie rozvoje terciárního vzdělávání 2000–2005 (1999), Koncepce reformy vysokého školství (2004), Národní politika výzkumu a vývoje ČR na léta 2004–2008 (2003).

³⁾ Především na Strategii hospodářského růstu ČR (2005).

⁴⁾ Viz například klíčové dokumenty Boloňského procesu (Berlín 2003 a Bergen 2005), ale také dokumenty Evropské komise, zejména „Role univerzit v Evropě znalostí“ (The role of universities in the Europe of knowledge, 2003) a „Mobilizace evropského intelektuálního potenciálu – jak umožnit univerzitám, aby plně přispěly k naplnění Lisabonské strategie“ (Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy, 2005).

⁵⁾ Viz přílohu „Silné a slabé stránky systému, příležitosti a rizika dalšího rozvoje“.

⁶⁾ Viz citovaný dokument Evropské komise „Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy“, 2005.

výstupních a kvalitativních parametrů do mechanismů pro poskytování dotací (především formou zvyšování podílu nenormativního financování) a na spolupráci vysokých škol s regionálními institucemi, průmyslem a odběratelskou sférou (čímž se rozšíří i možnosti vícezdrojového financování zejména z oblasti soukromých zdrojů).

Dlouhodobý záměr ministerstva byl vypracován v období, kdy Česká republika vstoupila do projektu OECD Tematická zpráva o terciárním vzdělávání (OECD Thematic Review of Tertiary Education). V současné době se připravují materiály pro Národní podkladovou studii. Na základě Národní podkladové studie a poznatků odborníků OECD získaných v ČR vznikne během roku 2006 zpráva expertů OECD (tzv. Czech Republic Country Note), která bude obsahovat posouzení současného vývoje a doporučení a náměty k dalšímu rozvoji terciárního systému v České republice adresované české vládě a ministerstvu. Výsledky projektu OECD, jakož i závěry získané z dalších koncepčních materiálů z oblasti terciárního vzdělávání, budou průběžně zapracovávány tak, jak budou k dispozici, do aktualizací Dlouhodobého záměru ministerstva zejména pro rok 2007 a 2008.

2. Hlavní cíle a úkoly Dlouhodobého záměru

Struktura a diverzifikace programů i institucí

Pro příští období je cílem ministerstva další rozvoj diverzifikace studijní nabídky a pokračování ve vytváření vhodné struktury počtu studentů v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech. Tuto strukturalizaci ministerstvo podpoří prostřednictvím normativního financování nárůstu počtu studentů v bakalářských studijních programech o cca 5 % a diferencovaně v nárůstu počtu studentů v doktorských studijních programech při výrazném zvýšení úspěšnosti studia.

Lze předpokládat, že nárůst studentů v bakalářských studijních programech povede do roku 2010 k uspokojení poptávky po studiu. Vstup do magisterských studijních programů bude výběrový, pro ty uchazeče, kteří splní náročné podmínky kladené na tento typ studia. Vzhledem k tomu, že se počty studentů v magisterských studijních programech nebudou dále navyšovat, předpokládáme, že ve studiu bude pokračovat asi 50 % absolventů bakalářských studijních

programů. Velmi náročný výběr bude předpokladem pro studium v doktorských studijních programech, jejichž rozvoj bude odpovídat rozvoji výzkumu a vývoje i náročné tvůrčí a umělecké činnosti na těch školách, které k tomu mají předpoklady; počty absolventů v doktorských studijních programech budou narůstat s ohledem na potřeby odběratelské sféry.

Další výraznou tendencí je posilování vertikální i horizontální prostupnosti celého terciárního vzdělávání. Poměr počtu studentů mezi oběma hlavními částmi terciárního vzdělávání, tedy vysokým a vyšším odborným, zůstane zhruba zachován. Do uvedeného poměru se však mohou promítnout důsledky na jedné straně rozšíření nabídky vysokoškolského studia o neuniverzitní veřejné vysoké školy vzniklé z nejkvalitnějších vyšších odborných škol a na straně druhé stagnace zájmu o vyšší odborné studium v souvislosti se zvyšující se dostupností a rozmanitostí nabídky vysokých škol.

Důležité jsou i změny v regionální struktuře terciárního sektoru vzdělávání, které zvláště ve druhé polovině 90. let minulého století vedly k poklesu podílu počtu studentů v hlavních centrech vysokoškolského vzdělávání a jejich nárůstu v centrech regionálních. Trend regionalizace terciárního vzdělávání je žádoucí jako významný dynamizující faktor rozvoje regionů a zvyšování dlouhodobé zaměstnatelnosti populace ve všech krajích ČR. Počty studentů a struktura a obsah studijních programů proto musí navazovat na střednědobý vývoj na trhu práce⁷⁾ jak podle oborů vzdělávání, tak i klíčových dovedností. Ministerstvo bude proto rozvoj regionalizace dále podporovat i v období 2006–2010 v rámci priorit Dlouhodobého záměru ministerstva.

Na rozvoji studijní nabídky zejména v bakalářských studijních programech se podílejí a v dalším období budou podílet soukromé vysoké školy.⁸⁾ V uplynulém

⁷⁾ Každá vysoká škola má přitom jinak regionálně vymezený trh práce, na němž působí většina jejich absolventů.

⁸⁾ Na soukromých vysokých školách studuje v akademickém roce 2004/2005 18,1 tisíce studentů z celkového počtu asi 276 tisíc vysokoškolských studentů (včetně 4,1 tisíce studentů Univerzity obrany a Policejní akademie ČR, vysokých škol, které jsou v gesci Ministerstva obrany, respektive Ministerstva vnitra).

období došlo k výraznému nárůstu jejich počtu. Jedná se o sektor mladý, neboť zřízení soukromých vysokých škol umožnil teprve zákon o vysokých školách z roku 1998. Jejich postupný vznik od roku 1999 a rozvíjení jejich vzdělávacích činností je ve fázi prvních absolventů a hodnocení jejich činností. V současné době probíhá hodnocení jejich kvality. Prioritou v tomto sektoru je proto jeho stabilizace a následné formování jeho strategie v rámci aktualizace Dlouhodobého záměru ministerstva, případně v dodatku k Dlouhodobému záměru ministerstva, který se bude týkat především soukromého sektoru vysokoškolského vzdělávání.

Základem pro prostupnost a pro uznávání získané odbornosti (včetně předchozí pracovní zkušenosti) je vytvoření odpovídajícího kvalifikačního rámce. Pro vysokoškolské vzdělávání (zahrnující všechny jeho stupně a formy, včetně návaznosti na tzv. krátké cykly a vyšší odborné vzdělávání) bude vytvořen národní rámec kvalifikací, kompatibilní s evropským rámcem kvalifikací pro Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání, jehož výchozí podobu přijali ministři školství na konferenci v Bergenu v květnu 2005.⁹⁾ Národní kvalifikační rámec bude založený na výstupech, získaných kompetencích a profílech absolventů a bude využívat evropského systému kreditů (ECTS), jeho transferové i akumulací funkce. Bude tím vytvořen základ pro prostupnost a uznávání získané odbornosti (včetně předchozí pracovní zkušenosti). Snahou ministerstva bude propojit tento rámec se vznikajícím evropským rámcem kvalifikací pro všechny úrovně a formy odborného vzdělávání. Příprava národního kvalifikačního rámce bude zahájena do roku 2007.

Přístup ke vzdělání, počty studentů a absolventů

Přístup k vysokoškolskému vzdělání. Příležitost získat vysokoškolské vzdělání na veřejných a soukromých vysokých školách dostalo v roce 2004/2005 již 37 % mladých lidí. Navíc je ovšem třeba si uvědomit, že do celého terciárního vzdělávacího sektoru (včetně vyšších odborných škol a dalších institucí terciárního

vzdělávání¹⁰⁾ bylo v tomto akademickém roce poprvé zapsáno již téměř 50 % uchazečů z příslušných věkových skupin.¹¹⁾ Již v roce 2005/2006 se podíl mladých lidí poprvé zapsaných do vysokoškolského studia přiblíží 40 % a podíl zapsaných do nějaké formy terciárního vzdělávání pak přesáhne polovinu příslušných věkových skupin, což zcela naplní cíl stanovený v roce 2001 v Bílé knize. Do roku 2010 je pak třeba počítat s tím, že na vysoké školy se zapíše asi 45–48 % mladé populace¹²⁾, což bude společně se zapsanými na vyšší odborné školy a do dalších druhů terciárního vzdělávání představovat přes 55 % mladých lidí (v roce 2015 je pak reálné dosáhnout jenom ve vysokoškolském sektoru účasti přesahující dokonce 50 % příslušné generace občanů ČR).

Velkým problémem přístupu ke vzdělávání je však v České republice nadále sociální složení studentů, neboť zastoupení dětí z různých sociálních skupin zůstává velice nevyrovnané. Zatímco podíl dětí z vysokoškolských rodin, které studují na vysokých školách, se pohybuje již kolem 90 %, podíl dětí z rodin, kde rodiče nezískali maturitu, zůstává i nadále pod 10 %. Tak výrazné nerovnosti v přístupu k vysokoškolskému vzdělání nejsou ve většině zemí EU obvyklé.¹³⁾ Proto budou současně s pokračováním celkového nárůstu vzdělávacích příležitostí na vysokých školách přijata také další opatření, která povedou ke zvýšení podílu studentů z netradičních sociálních skupin, aby se složení studentů přiblížilo situaci obvyklé ve vyspělých

⁹⁾ Viz Komuniké konference evropských ministrů odpovědných za vysoké školy v Bergenu 2005 „The European Higher Education Area – Achieving the Goals“ a dokument „A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area“.

¹⁰⁾ Do terciárního vzdělávání je totiž v ČR třeba zahrnout vedle vyšších odborných škol také studenty dvou státních vysokých škol (Univerzita obrany a Policejní akademie ČR) a pomaturitního studia na konzervatořích.

¹¹⁾ Uváděné výpočty jsou provedeny podle mezinárodně srovnatelné metodiky OECD a vychází z počtu poprvé zapsaných studentů v akademickém roce 2004/2005 a z příslušných věkových skupin populace.

¹²⁾ Současná diskuse například ve Velké Británii ukazuje, že cíle Blairovy vlády, aby na vysoké školy (univerzity a polytechniky) bylo v roce 2010 nově přijato 50 % mladých lidí, pravděpodobně nebude dosaženo. Obdobně je na tom i Francie a Německo.

¹³⁾ Uvedená tvrzení lze doložit údaji z rozsáhlých mezinárodních šetření EU, například „Transition from School to Work“ nebo „Eurostudent 2000 a 2004“, a z odpovídajících údajů za ČR.

západoevropských zemích.¹⁴⁾ A to jak z hlediska jejich rodinného původu a sociálního zázemí, tak z hlediska věku a životní situace.

Počty studentů, úspěšnost a efektivita vysokoškolského studia. Kvantitativní rozmach vysokého školství u nás vedl – obdobně jako již dříve v západoevropských zemích – k některým nepříznivým jevům a tendencím v oblasti účinnosti a efektivit studia. Na jedné straně se od druhé poloviny 90. let téměř o rok prodloužila doba, kterou průměrný vysokoškolák stráví v systému, na druhé straně se celková průměrná úspěšnost studia snížila pod 70 %. Avšak plný náběh placení studia, které o více než rok přesahuje jeho standardní délku, a završení restrukturalizace vysokoškolského vzdělávání ve shodě s evropským vývojem na tři stupně (bakalářský, magisterský, doktorský) přispěje ke zvýšení úspěšnosti studia z dnešních zhruba dvou třetin až na 80–85 %. Rovněž délka setrvání studentů v jednom vzdělávacím programu se díky tomu do roku 2010 sníží zhruba o půl roku (z dnešních 4,3 roku na přibližně 3,7–3,8 roku). Snižování podílu neúspěšných studentů odcházejících z vysoké školy již na počátku studia a naopak nárůst těch, kteří pokračují v doktorských studijních programech, však neumožní snižovat celkovou průměrnou délku setrvání studentů ve škole.

Vzhledem k uvedeným souvislostem a k vývoji počtu nově zapsaných lze proto očekávat, že se počet vysokoškolských studentů zvýší z dnešních 276 tisíc na asi 330 tisíc v roce 2010 a vzhledem k demografickému poklesu se kolem této hodnoty udrží až do roku 2015.¹⁵⁾ Nezanedbatelná část tohoto růstu ovšem

půjde ve prospěch nových veřejných vysokých škol (z nichž první byla v roce 2004 zřízena v Jihlavě) a soukromých škol.¹⁶⁾ I když ještě několik let lze očekávat pokračující celkový růst počtu vysokoškolských studentů, u veřejných vysokých škol dojde ke snížení a po roce 2012 dokonce k zastavení jejich kvantitativní dynamiky. Umožní to větší soustředění škol na kvalitativní a strukturální rozvoj a nabídku nových druhů a forem vzdělávání pro netradiční skupiny studentů. Rostoucí věk vysokoškoláků totiž půjde ruku v ruce se zvyšujícím se podílem neprezenčních forem studia, a podíl studentů v jiné než prezenční formě studia do roku 2010 proto vzroste z dnešní necelé čtvrtiny až na třetinu z celku.

Absolventi vysokých škol a vstup na pracovní trh. Důsledkem uvedeného vývoje bude podstatný nárůst počtu absolventů vysokých škol a jejich podílu mezi nově nastupujícími na pracovní trh. Počty lidí, kteří získávají alespoň první vysokoškolský titul, se začínají prudce zvyšovat již v současnosti: z necelých 25 tisíc kolem roku 2000 na stále více než 30 tisíc v současnosti. Avšak ještě do roku 2010 se počet absolventů zvedne na téměř 50 tisíc ročně. Rozhodující podíl na uvedeném zvýšení budou mít především absolventi bakalářských studijních programů. Projeví se to přirozeně i v nástupu nových ročníků absolventů všech stupňů a druhů škol na pracovní trh. Kolem roku 2010 budou mezi nimi již více než třetinu představovat absolventi vysokých škol nebo jiných forem terciárního vzdělávání. A o dalších pět let později to bude dokonce 40 %. Výrazně nenasycený český trh práce již od poloviny 90. let vykazuje pro kontinentální Evropu mimořádně vysokou poptávku po vysokoškolácích a rovněž vzhledem k prosazujícím se tendencím našeho ekonomického vývoje¹⁷⁾ se ani v uváděném časovém horizontu není třeba obávat jejich nadbytku.

¹⁴⁾ Dokument Evropské komise „Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy“ zdůrazňuje nezbytnost rozmanitosti – v přijímání studentů, způsobech výuky, oborech studia, získaných kompetencích – aby bylo možné plně rozvinout a využít celý duševní potenciál. Uvádí některá podstatná opatření pro rozšíření přístupu k vysokoškolskému vzdělání pro netradiční studenty (ekonomicky, sociálně či kulturně znevýhodněné, minority apod.) a pro oslabení vazby mezi rodinným původem a dosaženým vzděláním: například úlohu poradenských služeb (před vstupem i v průběhu studia), flexibilní formy přijímání a individualizaci studijní dráhy, systémy podpor a půjček, dostupné ubytování a nabídku práce na částečný úvazek.

¹⁵⁾ Podle metodiky OECD se tak průměrná délka terciárního vzdělávání příslušné populace prodlouží z 2,5 roku v roce 2005 na 3,1 v roce 2010 a na 3,4 v roce 2015. Poslední známý průměr „starých“ zemí EU-15 je přibližně stejný jako průměr všech zemí OECD z roku 2002 a činí 2,7 roku a v posledních letech se dynamika jeho růstu spíše zpomaluje.

¹⁶⁾ Zatímco meziroční nárůst počtu studentů se u soukromých škol v posledních letech pohybuje v řádu několika desítek procent, u veřejných škol je to méně než 10 %.

¹⁷⁾ Například vládní Strategie hospodářského růstu (2005).

Kvalita studia a studentů

Pro zajištění kvality studia bude kromě systematické podpory vnitřního hodnocení škol postupně vybudován systém komplexního externího hodnocení, který rozšíří hodnocení uskutečňované Akreditační komisí. Mnohé aktivity v této oblasti probíhají již nyní v rámci Boloňského procesu v Evropě.¹⁸⁾ Česká republika se tohoto procesu aktivně účastní a významně jej i v oblasti hodnocení kvality ovlivňuje. Spolupráce vysokých škol se středním školstvím je dalším z faktorů, který ovlivňuje kvalitu a charakter studentů vstupujících do terciárního sektoru. Úroveň této spolupráce i vzájemná komunikace jsou v současné době nedostatečné a v zájmu vysokých i středních škol musí být jejich postupně zlepšování, které se pozitivně odrazí v počtu a kvalitě přijímaných uchazečů. Podpora ministerstva bude v období 2006–2010 směřovat i do této oblasti tak, aby se výrazně zlepšila vzájemná spolupráce sekundárního a terciárního sektoru vzdělávání, jejíž kvalita bude mít význam pro celý systém vzdělávání, zejména s ohledem na zajištění kvalitní přípravy učitelů na podmínky zavádění a realizace kurikulární reformy na nižších stupních vzdělávání. Péče bude věnována i vyhledávání špičkových talentů. Snahou bude vyhledat nejnadanější uchazeče o studium, jejichž volba vysoké školy bude promítnuta i do finančních mechanismů.

Internacionalizace studia

Užívání evropského systému transferu kreditů (ECTS) bude dále zkvalitňováno a vydávání vícejazyčného dodatku k diplomu rozšířeno. Cílem je, aby polovina veřejných vysokých škol a ty soukromé vysoké školy, které mají „Erasmus Charter“, získaly osvědčení Evropské komise „ECTS Label“, a aby všechny vysoké školy vydávaly dodatek k diplomu

(při splnění podmínek Berlínského komuniké ze září 2003) a získaly certifikát Evropské komise „Diploma Supplement Label“.

Vysoké školy se stále více otvírají mezinárodnímu prostředí, mobilita studentů v obou směrech se od roku 2000 zhruba zdvojnásobila (celkový počet studujících ze zahraničí na našich vysokých školách – včetně slovenských studentů – v akademickém roce 2004/2005 činil 17,5 tisíce, tj. více než 6 % celkového počtu studentů). Všem studentům, kteří o to budou mít zájem a předpoklady, bude umožněno, aby strávili v rámci svého studia alespoň jeden semestr na zahraniční vysoké škole (předpokládá se, že půjde až o polovinu všech vysokoškoláků). Podíl zahraničních studentů na českých vysokých školách bude zvýšen na 10 % z celkového počtu (započítávají se všichni studenti, kteří na českých vysokých školách realizují část studia v délce minimálně jednoho semestru). Zvýší se podíl studijních programů realizovaných v cizích jazycích, a to u doktorských studijních programů z přibližně 30 % na dvojnásobek, u magisterských studijních programů bude tvořit polovinu. Zvýšena bude rovněž jazyková vybavenost profesorů, docentů a všech mladších akademických pracovníků, aby byli schopni přednášet a komunikovat se studenty alespoň v jednom cizím jazyce, a také jednotlivých administrativních a technických pracovníků, aby i ona byla schopna poskytovat služby zahraničním studentům a akademickým pracovníkům alespoň v jednom cizím jazyce (především v angličtině).

Financování

Financování vysokého školství z veřejných zdrojů. Základním záměrem v oblasti financování vysokého školství a zabezpečení výše uvedených cílů je dosáhnout do roku 2008 výše výdajů na vysoké školy v objemu 1 % HDP, což se pouze přiblíží k obvyklé evropské úrovni (EU-15), která činí zhruba 1,0–1,3 % HDP, a to i po započtení celého našeho systému terciárního vzdělávání. Nejnovější dokument Evropské komise navíc uvádí¹⁹⁾, že společnosti a ekonomiky založené na intenzivním využívání znalostí, kterou

¹⁸⁾ Viz Komuniké konference evropských ministrů odpovědných za vysoké školy v Bergenu 2005 „The European Higher Education Area – Achieving the Goals“ a dokument „Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area“. Na národní úrovni se tímto problémem, včetně pilotního ověření na několika vysokých školách, zabývá projekt „Hodnocení kvality vysokých škol“, jehož řešitelem je Centrum pro studium vysokého školství (v úzké spolupráci s Akreditační komisí a Radou vysokých škol), garantem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

¹⁹⁾ „Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy“, 2005.

chce být i Česká republika, potřebují financovat systém terciárního vzdělávání ve výši minimálně 2 % HDP. Nejvýznamnější růstové položky ve výdajích českého vysokého školství přitom představují prostředky na podporu efektivního chování škol s orientací na výstupy (například dotace na zaměstnatelné absolventy), na rozvojové programy nebo podporu přístupu netradičních skupin společnosti k vysokoškolskému vzdělávání (spolupráce se středními školami, stipendijní fond).

Financování vysokého školství ze soukromých zdrojů. Nedostatečné financování českého vysokého školství není v současné situaci veřejných rozpočtů možné překonat pouze zvyšováním výdajů státu, ale v duchu doporučení Evropské komise i OECD rovněž podstatným zapojením soukromých zdrojů. Je přitom ovšem třeba vzít v úvahu, že již ve stávajících finančních zdrojích vysokých škol hrají podstatnou úlohu tzv. příjmy z vlastní činnosti, které představují přibližně 20 % jejich celkového rozpočtu. Záměrem je přinejmenším udržet současnou strukturu zdrojů rozpočtu vysokých škol a navyšovat tedy prostředky z nestátních zdrojů stejným tempem jako ze zdrojů veřejných.

Přestože se prozatím neuvažuje o plošném zavedení školného, je třeba si uvědomit, že zhruba 18 tisíc studentů (většinou občanů ČR) soukromých vysokých škol a také 10 tisíc studentů veřejných vysokých škol, kteří překračují o více než jeden rok standardní délku studia – celkem tedy zhruba 10 % všech vysokoškoláků – již školné v různé a často nezanedbatelné výši hradí.²⁰⁾ Navíc je třeba si uvědomit, že zkušenosti jiných evropských zemí nejsou ani z ekonomického hlediska zcela průkazné. Zavádění školného totiž

vždy vyžaduje vybudování poměrně nákladných systémů studentských půjček a grantů, které mají omezit zvyšování sociálních nerovností v přístupu k vysokoškolskému vzdělání.²¹⁾ Ani tyto systémy však nebývají zcela úspěšné a celkový poměr výnosů a nákladů zavádění školného tak není příliš přesvědčivý. Vzhledem k tomu, že pro Českou republiku jsou navíc charakteristické na evropské poměry značné nerovnosti v přístupu k vysokoškolskému vzdělání, není vhodné v současnosti doporučit plošné zavádění školného, ale spíše gradualistický postup, který řadou různých kroků podpoří kvalitu a efektivitu vyučování i učení na vysokých školách. Bude tak plně využita motivační funkce, kterou vedle ekonomické školné má, která již je realizována např. vybíráním poplatků za studium při překročení standardní doby studia o více než jeden rok a kterou je třeba důsledně uplatňovat.

Eliminování vnitřního dluhu vysokých škol. Dlouhodobě nedostatečné financování vysokých škol se projevuje ve dvou klíčových oblastech. Za prvé v nízké úrovni přístrojového a laboratorního zařízení a vybavení a často i v nevhodných prostorách, v jejich desintegraci apod. Ministerstvo je aktivní ve snaze usnadnit možnost využít neinvestičních prostředků pro obnovu investičního majetku změnou příslušných právních norem, které by zohlednily lépe potřeby vysokých škol a poměry na nich a vedly je k vkládání prostředků do rozvoje vysoké školy, nejen do jejich prosté reprodukce. Za druhé je to nedostatečné odměňování pracovníků vysokých škol, které se pohybuje v relaci k platové úrovni v zemi pod evropskými zvyklostmi a negativně ovlivňuje nejen jejich věkovou strukturu, ale především kvalitativní úroveň.

Výzkum a vývoj. Základním cílem v této oblasti je zaměření výzkumu a vývoje tak, aby větší měrou, zejména prostřednictvím inovací a jejich úspěšných realizací, přispíval k hospodářskému růstu a zvýšení technologické úrovně země a tím i k její lepší prosperitě a konkurenceschopnosti. Hlavním prostředkem dosažení cílů v oblasti výzkumu a vývoje je postupně naplňovat cíle Lisabonské strategie a zvýšit financování výzkumu a vývoje do roku 2010 z veřejných prostředků až na 1 % HDP a současně podniknout kroky k podstatnému zvýšení podílu soukromých zdrojů na výzkum a vývoj až ke 2 % HDP. Znamená to ovšem zvýšit objem veřejných prostředků na výzkum a vývoj až na 36 miliard korun v roce 2008 a dvojnásobný objem prostředků získat od soukromé sféry.

²⁰⁾ Nehledě na studenty vyšších odborných škol, z nichž alespoň nějaké školné platí dokonce většina.

²¹⁾ Stručná diskuse je uvedena v již dříve citovaném dokumentu Evropské komise „Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy“, 2005. Dokument výslovně uvádí, že sice existuje celá řada možností, ale „vždy musí být zachován princip rovnosti příležitostí“, a „kde se zavedlo školné, je nutné podstatnou část získaných prostředků převést na granty a půjčky s cílem všem zaručit rovný přístup k vysokoškolskému vzdělání a na prospěchová stipendia pro podporu vynikajících výsledků“.

V rámci splnění předchozího cíle je ovšem nezbytné dosáhnout změny postavení vysokých škol, které by mělo mnohem více odpovídat zvyklostem ve vyspělých zemích. Představuje to současnou realizaci dvou základních strategií. První z nich je dosáhnout zvýšení podílu vysokých škol na výzkumu z dnešních 15 % na alespoň 20 % z celku (ve vyspělých zemích je obvyklých dokonce 30 %). V roce 2008 to představuje téměř 6,5 miliardy korun. Dosažení tohoto cíle je zároveň předpokladem pro splnění druhého cíle, kterým je podstatně zvýšit objem soukromých zdrojů na financování výzkumu a vývoje na vysokých školách (oproti dnešnímu stavu až pětinasobně).

3. Priority Dlouhodobého záměru ministerstva

Priority Dlouhodobého záměru ministerstva jsou zaměřeny na 3 základní oblasti:

- internacionalizace,
- kvalita a excelence akademických činností,
- kvalita a kultura akademického života.

Tyto priority zasahují do všech hlavních oblastí činnosti vysokých škol a jejich naplňování je neodmyslitelné od zodpovědného vedení vysokých škol. Promítají se zejména do:

- zabezpečení vysokoškolského vzdělání v odpovídajícím rozsahu, struktuře a kvalitativní úrovni v přímé a nezastupitelné vazbě na vědecké, výzkumné, vývojové, tvůrčí a umělecké činnosti;
- všech vnitřních a vnějších aktivit vysokých škol týkajících se rozvoje lidských zdrojů i spoluvytváření a rozvoje společnosti založené na znalostech, otevřenosti a hodnotových principech.

Priority Dlouhodobého záměru ministerstva povedou při jejich naplnění také k lepšímu zabezpečení potřebných finančních prostředků a k jejich efektivnějšímu využívání.

I. Internacionalizace

Implementace cílů Boloňského procesu je přispěvkem k postupnému vytváření společného Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání a zároveň posílí konkurenceschopnost vysokých škol na mezinárodní úrovni (v rámci EU i mimo EU). Tyto cíle jsou v součas-

né době základními charakteristikami internacionalizace vysokých škol. Internacionalizace zasahuje všechny hlavní oblasti činnosti vysokých škol – vzdělávací činnost, výzkum a vývoj, tvůrčí a uměleckou činnost, jakož i všechny další činnosti, které obecně přispívají k rozvoji společnosti. Výrazně se projeví v konkrétních dílčích oblastech, kterými jsou zejména inovace, rozvoj lidských zdrojů a spolupráce v rámci mezinárodních programů. Schopnost zapojit se do mezinárodních soutěží a výběrových řízení je základním pilířem pro budování konkurenceschopnosti vysokých škol a úzce souvisí s možností získávat finanční prostředky ze zdrojů Evropské unie.

Důležitými nástroji internacionalizace budou zejména:

1. Dostatečné možnosti studia v cizích jazycích. Cílem je motivovat vysoké školy k významnému rozšíření nabídky studijních programů v cizích jazycích, přednostně v angličtině. Důsledkem bude přístup zahraničních studentů ke studiu i možnost studia českých studentů alespoň části studijního programu (vybraných modulů) v cizím jazyce v souladu s jejich zájmem. Zároveň studium v cizím jazyce povede ke zvýšení schopnosti českých studentů obstat v mezinárodní konkurenci na trhu práce. Podpora bude směřovat především k nabídce doktorských a magisterských studijních programů uskutečňovaných paralelně v cizích jazycích.

Ministerstvo podpoří tyto aktivity prostřednictvím rozvojových programů, finanční prostředky je též možné získat ze vzdělávacích programů EU na aktivity zdůvodněné tím, že povedou ke zvýšení zaměstnatelnosti, i ze strukturálních fondů EU.

2. Větší otevřenost vysoké školy a rozšířená nabídka studia v cizích jazycích, včetně společných studijních programů, bude jednoznačně klást nároky na jazykové vybavení studentů, akademických i administrativních pracovníků. V této souvislosti bude nutné zavádění dvou komunikačních jazyků podle výběru příslušné vysoké školy a důraz bude kladen na:

- 2.1. jazykovou vybavenost studentů. Půjde zejména o nabídku kvalitních jazykových kurzů cílenou podle studijních oborů a profesního

zaměření, o rozšíření nabídky odborných seminářů vedených v cizích jazycích pro české i zahraniční studenty, o vytváření studijních modulů vyučovaných v cizím jazyce, pro zahraniční studenty o nabídku kurzů češtiny pro cizince,

- 2.2. jazykovou vybavenost akademických pracovníků. Jejich jazyková vybavenost bude hrát roli při hodnocení kvality vysoké školy/fakulty, případně bude zohledňována při akreditacích magisterských a doktorských studijních programů,
- 2.3. jazykovou vybavenost administrativních pracovníků. Schopnost poskytnout služby i v cizím jazyce bude považována za důležité hledisko při hodnocení kvality vysoké školy/fakulty.

Inovace studijních programů v tomto smyslu budou podporovány prostřednictvím rozvojových programů, jazyková vybavenost akademických a administrativních pracovníků bude rozvíjena především v kurzech v rámci celoživotního vzdělávání, prostředky bude možné případně získat i ze vzdělávacích programů EU.

3. Mezinárodní vzdělávací programy umožňují spolupráci v oblasti výuky. Rozvoj činností bude zaměřen na:

- 3.1. zapojení vysokých škol (jako partnerských institucí, ale zejména jako koordinátorů projektů) do programů spolupráce, jakými jsou např. programy Socrates, Leonardo da Vinci (jejich další fáze od roku 2007) a Tempus, programy EU pro spolupráci s Asií, Latinskou Amerikou, USA apod.,
- 3.2. zapojení vysokých škol do spolupráce a projektů řešených v rámci profesních sítí nebo v rámci Evropské asociace univerzit (EUA) a dalších významných mezinárodních institucí.

Aktivita budou podporovány finančními prostředky z příslušných mezinárodních programů, ministerstvo řadu z nich, zejména jejich přípravu, podpoří prostřednictvím rozvojových programů.

4. Mobilita studentů a akademických pracovníků

4.1. Výjezdy studentů a akademických pracovníků se budou uskutečňovat v rámci spolupráce ve vzdělávání i výzkumu a vývoji na evropské, regionální nebo bilaterální úrovni (půjde zejména o programy EU – Socrates, Erasmus a další podprogramy, Leonardo da Vinci a jejich budoucí formy po ukončení současné etapy v novém Programu celoživotního vzdělávání pro léta 2007–2013, 6. a 7. rámcový program výzkumu a vývoje, programy regionální spolupráce, např. CEEPUS, Aktion, spolupráce v rámci Visegrádského fondu a programy bilaterální spolupráce ve výzkumu a vývoji). Dále se bude jednat o výjezdy studentů na úrovni bilaterální spolupráce vysokých škol, včetně výjezdů na základě individuální dohody studenta se zahraniční institucí, kterou jeho vysoká škola schválila, tzv. „free movers“. Pozornost bude věnována nejen pobytům za účelem studia, ale i praktickým stážím studentů, které budou součástí studijních programů.

4.2. Přijetí zahraničních studentů a akademických pracovníků. Zájem zahraničních studentů o české vysoké školy stejně jako působení zahraničních odborníků na našich vysokých školách jsou důležité pro otevřenost celého našeho vysokoškolského prostředí, pro zvýšení konkurence v rámci vysoké školy a v důsledku toho zkvalitnění jejich činností. Uskutečňovat se bude prostřednictvím:

- 4.2.1. přijetí zahraničních studentů a akademických pracovníků v rámci výměnných mezinárodních programů popsaných výše (viz 4.1.),
- 4.2.2. zapojení vysokých škol do programů Erasmus Mundus (viz též bod 5.2),
- 4.2.3. vytipování vhodných zemí, z nichž by přicházeli studenti samoplátci (Indie, Thajsko, země bývalého SSSR); půjde například o podporu účasti na vybraných veletrzích vzdělávání apod.,
- 4.2.4. stipendií pro nadané zahraniční studenty zejména v doktorských, případně v magisterských studijních programech,

4.2.5. získávání zejména mladých akademických a vědeckých pracovníků ze zahraničí,

4.2.6. otevírání národních programů ve výzkumu a vývoji účastníkům ze zahraničních vysokých škol i z praxe.

Uvedené aktivity budou finančně podpořeny zejména z uvedených mezinárodních programů, ministerstvo je dále podpoří prostředky určenými na dofinancování konečného uživatele v programu Socrates (na stipendia a dofinancování vybraných projektů) a prostřednictvím rozvojových programů. V neposlední řadě budou prostředky získávány od studentů samoplátců.

5. Společné studijní programy. S restrukturalizací studijních programů se bude měnit i charakter mobility studentů, kterou kromě stávajících možností budou také poskytovat společné studijní programy – tzv. programy typu „joint degree“. Rozvoj v této oblasti bude zaměřen na:

5.1. studijní programy připravené ve spolupráci se zahraniční vysokou školou/vysokými školami vedoucí ke dvěma diplomům – tzv. „double degree“ nebo společnému diplomu, tzv. „joint degree“, stejně jako např. společně vedené diplomové či disertační práce,

5.2. projekty v rámci programu EU Erasmus Mundus, které budou ve spolupráci evropských vysokých škol vytvářet a poskytovat možnosti studia (magisterské studijní programy) pro studenty mimoevropských zemí, zejména z Asie a Latinské Ameriky.

Ministerstvo prostřednictvím rozvojových programů podpoří zejména aktivity uvedené v bodě 5.1., na další aktivity mohou vysoké školy získávat zdroje z prostředků EU.

6. Důsledné zavádění ECTS v bakalářských a magisterských studijních programech vedoucí k certifikátu Evropské komise „ECTS Label“. Udělování dodatku k diplomu všem absolventům, automaticky, bez poplatku, v široce používaném cizím jazyce (dvojazyčně), vedoucí k certifikátu Evropské komise „Diploma Supplement Label“. Tyto certifikáty budou jednak známkou kvality při zavádění kředi-

tového systému stejně jako udělovaného dodatku k diplomu, jednak konkurenční výhodou vysokých škol při soutěži v projektech Evropské unie nebo získávání studentů ze zahraničí.

Na tyto aktivity lze získat zdroje z prostředků EU i konzultační pomoc v rámci projektu „Bologna Promoters“, ministerstvo bude stejně jako v předchozím období tyto aktivity podporovat prostřednictvím rozvojových programů a bude vytvářet podmínky pro šíření dobrých zkušeností.

7. Mezinárodní spolupráce v oblasti výzkumu a vývoje

Mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji (dále jen VaV) je vytvářena jako jedna ze základních linií rozvoje VaV, vedoucí k hospodářskému růstu a zvýšení technologicko-inovační úrovně, a tím ke zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti ČR. Základem a hlavní součástí mezinárodní spolupráce ve VaV jsou společné projekty, úspěšná účast ve výběrových řízeních a výsledky ve VaV dosažené na mezinárodním poli, které budou jedním z kvalitativních ukazatelů hodnocení vysokých škol. Prioritou budou nadále aktivity v oblasti Rámcových programů výzkumu a vývoje EU, ale i samostatné projekty dvoustranné spolupráce a účast ve významných mezinárodních sítích a týmech, univerzitních vědeckých pracovištích, dalších institucích činných ve sféře terciárního vzdělávání, účast akademických pracovníků na mezinárodních projektech průmyslového výzkumu a spolupráce s významnými mezinárodními vládními i nevládními organizacemi.

V této oblasti budou finanční prostředky získávány především z příslušných programů a různých typů spolupráce, ministerstvo zároveň vysoké školy podpoří poradenstvím v oblasti administrativních činností spojených s podáváním projektů.

II. Kvalita a excelence akademických činností

Kvalita a excelence akademických činností se promítne do všech základních aktivit vysokých škol, zejména do vzdělávací, výzkumné a vývojové činnosti, tvůrčí a umělecké činnosti, s důrazem na výstupy a měřitelné výsledky, které budou zohledněny jako významné kritérium pro financování činnosti vysokých škol. Významnými ukazateli kvality se dále stane

vzájemná spolupráce jednotlivých vysokých škol, ale i partnerství s regionem, navazování vazeb se soukromým sektorem a spolupráce s odběrateli. Kvalita bude v souladu se záměry příslušných škol vyjádřena také fungujícím zázemím a vhodnou infrastrukturou. Oproti předešlému období 2000–2005 bude věnována zvýšená pozornost řízení a managementu vysoké školy, efektivnímu a průhlednému využívání finančních prostředků přidělovaných ze státního rozpočtu, mezinárodní spolupráci a účasti v mezinárodních projektech, ale také vnitřní kultuře akademického prostředí na vysoké škole a vzájemným vztahům v akademické obci, protože všechny tyto aspekty o kvalitě vysoké školy vypovídají.

Hodnocení kvality vysokých škol v souladu s mezinárodním vývojem umožní nalézat a podporovat silné stránky institucí i jejich součástí či pracovišť, která se budou rozvíjet ke špičkové kvalitě a budou zvyšovat svoji konkurenceschopnost na evropské úrovni, popř. výrazně vyniknou na národní úrovni, a která budou zárukou a zdrojem pokroku v příslušné oblasti, nebo bude jejich činnost významným přínosem k rozvoji ekonomiky či jiných oblastí národního bohatství. Ministerstvo bude tento rozvoj a šíření dobrých zkušeností podporovat. Mohou tak být podporována jak významná pracoviště výzkumu a vývoje, tak realizace úspěšných studijních programů všech typů, ale i činnosti vedoucí k vynikajícímu uplatnění instituce v regionu (národním, mezinárodním), významná spolupráce s odběrateli výsledků činnosti vysoké školy apod. Zásadním cílem musí být podpora všech vysokých škol v tom, aby rozvíjely špičkovou kvalitu v těch oblastech své činnosti, které jsou pro ně perspektivní a v nichž jsou schopny dosáhnout vynikajících výsledků. Souvisejícím cílem je maximální využití všech kapacit a zdrojů, žádná vysoká škola by neměla z tohoto vývoje být vyřazena.

Tento přístup povede k profilaci vysokých škol/fakult a umožní každé škole/fakultě vyniknout tam, kde k tomu má výrazné předpoklady.

Ministerstvo bude v oblasti hodnocení kvality podporovat přijetí a uplatňování základního rámce standardů, který v první verzi připravila a bude dále dopracovávat Evropská síť pro zabezpečení kvality (ENQA) spolu s Evropskou asociací univerzit (EUA), Asociací institucí vysokoškolského vzdělávání (EURASHE) a Národním svazem studentů v Evropě (ESIB)

a který byl přijat konferencí ministrů zodpovědných za vysoké školství v květnu 2005 v Bergenu. Na národní úrovni to znamená rozvíjení kultury kvality, k níž patří především vnitřní hodnocení institucí. Cílem je, aby jeho výstupy byly v souladu s mezinárodními požadavky využitelné pro vnější hodnocení prováděné Akreditační komisí, pro potřeby akreditace i pro další možné způsoby vnějšího hodnocení zaměřené na zdokonalování činností vysokých škol, které bude poskytováno na národní i mezinárodní úrovni.

1. Kvalifikační a věková struktura akademických pracovníků a její vývoj

1.1. Kvalita a zvyšování potenciálu akademických pracovníků je považována za jeden z klíčových faktorů rozvoje vysokých škol, na němž závisí kvalita vzdělávací i vědeckovýzkumné činnosti a úroveň akademického prostředí obecně. I přes změny ve věkové a kvalifikační struktuře akademických pracovníků nelze situaci stále považovat za uspokojivou. Postupným řešením bude úsilí vysokých škol zvýšit atraktivnost akademické kariéry (motivační systém pobídek a vysoce tvůrčí prostředí spolu s odpovídajícím badatelským zázemím) a rozvíjet potenciál lidských zdrojů získáním a zapojením nadaných studentů a absolventů magisterských a doktorských studijních programů. Kroky v personální politice musí směřovat ke zvyšování nároků na stávající akademické pracovníky (kritéria profesního růstu a průběhu akademické kariéry, požadavek vlastní vědecké nebo tvůrčí činnosti, možnost mezinárodní akademické kariéry). Rovněž budou hledány cesty, jak motivovat odborníky z praxe k působení na vysokých školách.

1.2. Podpora dalšího vzdělávání akademických a administrativních pracovníků. Realizace dalšího vzdělávání a dynamika odborného růstu by se měla stát jedním z významných kritérií hodnocení činnosti akademických a administrativních pracovníků. Další vzdělávání bude zaměřeno zejména

1.2.1. u akademických pracovníků na rozvoj znalostí a dovedností jak ve vlastním oboru, tak i v celé oblasti poznání, postupů a metod

vysokoškolského vzdělávání a vzdělávání dospělých a na schopnost předávat znalosti a dovednosti studentům a na rozvoj tzv. obecných dovedností (jako je prezentace, týmová spolupráce, zvyšování informační gramotnosti a schopnosti využití informačních a komunikačních technologií ve vzdělávací a vědeckovýzkumné činnosti, rozvoj jazykových kompetencí, manažerské dovednosti, znalosti týkající se duševního a průmyslového vlastnictví apod.),

- 1.2.2. u administrativních pracovníků na rozvoj informačních kompetencí včetně využívání administrativních a řídicích informačních systémů a zvyšování jazykových kompetencí.

Vývoj kvalifikační a věkové struktury akademických pracovníků podporuje možnost tvorby vlastních mzdových předpisů jednotlivých vysokých škol, které ministerstvo bude nadále monitorovat. Ministerstvo podpoří tvorbu a realizaci systému dalšího vzdělávání a osobního rozvoje akademických a administrativních pracovníků prostřednictvím rozvojových programů. Finanční prostředky lze získat i ze strukturálních fondů EU.

2. Prostupnost systému, rozšíření přístupu ke vzdělávání, celoživotní vzdělávání

Rozšíření přístupu k terciárnímu vzdělávání znamená nejen zvýšení podílu přijímaných v nastupujícím populačním ročníku, ale čím dále také větší otevřenost terciárního vzdělávání vůči starším zájemcům (již zaměstnaným i mimo pracovní proces), tedy realizaci pojetí celoživotního učení. Vede k tomu řada naléhavých důvodů. Vyžadují to společenské i individuální potřeby vyvolané rozvojem ekonomiky založené na znalostech a stále náročnější odvětvovou i profesní strukturou. Česká republika má navíc příliš nízký podíl pracovníků s terciárním vzděláním, který nelze dostatečně rychle zvýšit pouze vstupem nových absolventů na pracovní trh, ale který vyžaduje zvyšování kvalifikace především starších pracovníků se středním vzděláním. Stále více se bude projevovat jejich potřeba získat nové kompetence a zvýšit svou kvalifikaci. Vysoké školy musí respektovat vzdělávací potřeby rozmanitých studentů (tradičních i nových kategorií), což se projeví nejen nutností individualizovat jejich vzdě-

lávací dráhy, ale také rozšířenou nabídkou vzdělávacích programů (včetně programů dalšího vzdělávání), vzájemnou návazností (resp. prostupností) a možností uznat získanou odbornost (včetně předchozí pracovní zkušenosti). Na nezbytnost širšího přístupu především nových netradičních studentů k terciárnímu vzdělávání a odpovídajícímu diferencování vzdělávacích programů a individualizaci vzdělávací dráhy poukazuje v současnosti řada materiálů EU i národních dokumentů nejrozvinutějších zemí světa.

- 2.1. Nezbytným předpokladem rozvoje systému terciárního vzdělávání je jeho prostupnost, a to mezi jednotlivými stupni vysokoškolského vzdělávání i mezi kratšími cykly a ostatními částmi terciárního vzdělávání (zejména vyšším odborným), která umožní přístup ke studiu v kterémkoliv věku a na kterékoliv úrovni.

Prostupnost umožní zejména:

- 2.1.1. modulární stavba studijních programů všech tří stupňů, která zjednoduší možnost na ukončené moduly kdykoli navazovat, a to jak na domácí, tak na zahraniční instituci terciárního vzdělávání, vždy však při splnění příslušných vstupních požadavků,
- 2.1.2. vytvoření systému uznávání vzdělání získaného mimo příslušnou vysokou školu s využitím principů Lisabonské úmluvy a cílů Boloňského procesu.
- 2.2. Ministerstvo se bude podílet na vytvoření národního rámce kvalifikací pro terciární sféru, kompatibilního s evropským rámcem kvalifikací, který přijali ministři zodpovědní za vysoké školství v Bergenu v květnu 2005 a který bude nezbytný pro uznávání programů celoživotního vzdělávání v počátečním studiu. Mezinárodní rámec kvalifikací je rámcem referenčním, který popisuje kvalifikace především pomocí výstupů, tj. získaných kompetencí. V souladu s evropským vývojem a s přípravou na další jednání ministrů v Londýně 2007 bude tato priorita součástí aktualizace Dlouhodobého záměru ministerstva.

- 2.3. Rozšiřování nabídky vzdělávacích programů pro zvyšování kvalifikace i pro potřeby měnící se společnosti, zejména v závislosti na demografických změnách, se týká jak bakalářských (v návaznosti i magisterských) studijních programů, tak kratších programů a kurzů celoživotního vzdělávání, které budou reagovat na potřeby praxe/regionu. V obou případech je žádoucí umožnit uznání získané odbornosti (včetně předchozí pracovní zkušenosti) a absolvování jen části studijního programu nebo programu/kurzu celoživotního vzdělávání potřebné k získání (úplné či dílčí) kvalifikace. Specifickými formami, jejichž zajištění je nutné věnovat zvláštní pozornost, jsou:
- 2.3.1. další vzdělávání učitelů, které umožní uspokojit poptávku stávajících učitelů na doplnění svých odborných kvalifikací a dalších kvalifikačních předpokladů ve smyslu zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů,
- 2.3.2. rozvoj a realizace vzdělávání pro seniory s ohledem na demografické změny a stárnutí populace (včetně univerzit 3. věku),
- 2.3.3. pilotní ověření forem celoživotního vzdělávání s uznáním předchozí kvalifikace, a to především v kratších programech celoživotního vzdělávání.
- 2.4. Podmínkou pro rozšiřování studijních příležitostí obecně a nutnou podmínkou pro usnadnění možnosti vzdělávání pro dospělou a zaměstnanou populaci je další rozvoj kombinované a distanční formy studia, tvorba a zavádění učebních opor (multimediálních vzdělávacích pomůcek), využití e-learningu, interaktivních výukových programů a materiálů pro tyto formy studia, tvorba společných výukových laboratoří, zavádění projektového a problémového způsobu studia a rozvoj poradensko-informačních center. Základním předpokladem bude široká spolupráce vysokých škol/fakult, která je pro efektivní využití těchto forem studia nezbytná. Souvisejícím prvkem bude „virtuální mobilita“ pro ty studenty, kteří se klasické mobility nechťejí nebo nemohou zúčastnit.
- 2.5. Ve vzdělávací činnosti bude velmi důležitý kvalitativní ukazatel zefektivnění studia, a proto bude kladen důraz na:
- 2.5.1. koncepci bakalářského studijního programu, která bude vhodně přizpůsobena diverzifikovaným zájmům a předpokladům širokého spektra příslušné části populace, jež do programů vstupuje. Sníží se tak procento neúspěšnosti (především poměr počtu absolventů a počtu studentů přijatých do 1. ročníku studia), aniž by byly snižovány požadavky odpovídající typu programu,
- 2.5.2. zamezení zbytečného prodlužování standardní doby studia, a to i o zákonem umožněný jeden rok, zejména v bakalářských a magisterských studijních programech,
- 2.5.3. restrukturalizaci studijních programů ve smyslu Boloňského procesu (tj. na dvoustupňové studium a modulární formu) v oblasti přípravného vzdělávání pedagogických pracovníků, zejména učitelů všech stupňů, a jejich současnou inovaci ve smyslu nároků kladených na ně nově přijatým zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, především pokud jde o jejich profesní připravenost pedagogicko-psychologickou a předmětově didaktickou, rozvíjení jejich specifické vědecké, technické nebo umělecké odbornosti a posilování schopnosti utvářet u žáků dobrý vztah k učení (zejména u přírodovědných a technických předmětů), zvyšování informační gramotnosti a využívání informačních a komunikačních technologií ve výuce, zlepšování cizojazyčných kompetencí a utváření předpokladů k organizačním a řídicím činnostem ve vzdělávacích institucích,
- 2.5.4. ve všech typech studijních programů na zvyšování jazykových kompetencí, počítačové a informační gramotnosti na špičkově

vou úroveň, na další rozvoj komunikačních a manažerských dovedností a na otevřenost profilu absolventa vůči potřebám společnosti, rozvoji regionu a trhu práce,

- 2.5.5. inovace stávajících studijních programů zaměřené na snižování přímých kontaktních hodin výuky a jejich nahrazení metodami, jako je řízení individuálního studia, problémové nebo projektové studium apod.

Ministerstvo podpoří uvedené aktivity prostřednictvím rozvojových programů, případně prostřednictvím projektů Fondu rozvoje vysokých škol. Finanční prostředky lze získat i ze strukturálních fondů EU nebo ze vzdělávacích programů EU. Ministerstvo bude zveřejňovat příklady dobré praxe a vytvářet platformy pro šíření dobrých zkušeností. Ministerstvo podpoří vysoké školy, ve kterých větší procento absolventů ukončí studium ve standardní době, bonifikací v rámci normativního financování.

3. Rovné příležitosti ke vzdělávání a poradenství

Rovný přístup ke vzdělání, dobrou zaměstnatelnost i společenské postavení uchazečů ze socio-kulturně znevýhodněných skupin, jejichž prostředí samo o sobě nemotivuje mladou populaci k účasti na vysokoškolském/terciárním vzdělávání, si vyžádá pomoc prostřednictvím

- 3.1. přípravných kurzů ke studiu (případně ve spolupráci se střední školou),
- 3.2. poradenství během studia.

Efektivní poskytování poradenských služeb, které je v současném systému výrazně diverzifikovaných studijních příležitostí velmi důležité pro všechny studenty a případně i akademické pracovníky obecně a pro výše uvedené znevýhodněné skupiny pak základní potřebou, bude zajišťováno

- 3.3. rozvojem poradenství, které pomůže studentům nalézat individuální cesty pro úspěšné absolvování studijního programu; zahrne také kariérové poradenství ale i další aspekty, jako je zapojení školy do mezinárodní spolupráce a z toho vyplývající možnosti,

výchovné poradenství apod., a bude dbát na zlepšování přístupu k informacím obecně,

- 3.4. dalším rozvojem profesního poradenství a pořádáním veletrhů pracovních příležitostí na vysokých školách.

Ministerstvo podpoří uvedené aktivity zejména prostřednictvím rozvojových programů, případně v projektech Fondu rozvoje vysokých škol.

4. Zaměstnatelnost absolventů, spolupráce vysoké školy s regionem, propojení teorie a praxe a spolupráce s odběratelskou sférou. Zaměstnatelnost absolventů vysokých škol je považována za jeden z nejdůležitějších ukazatelů kvality akademických činností vysokých škol. Ministerstvo bude stejně jako v předešlém období sledovat ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí a úřady práce trendy nezaměstnanosti absolventů a vývoj nabídky volných míst v členění podle studijních programů a podle jednotlivých vysokých škol, fakult a regionů. Na základě těchto údajů a statistik bude průběžně aktualizován přehled oborů z hlediska uplatnění absolventů a trendy ve vývoji požadavků na profil absolventů ze strany zaměstnavatelů, které budou pomáhat vysokým školám v orientaci na požadavky trhu práce. Cílem proto bude v maximální míře využívat všechny dostupné informace a inovovat studijní programy v souladu s danými trendy. Spolupráce vysokých škol s regionálními institucemi, potenciálními zaměstnavateli a odběrateli výsledků VaV kromě naplnění společenské odpovědnosti a role, kterou vysoké školy jako centra vzdělávání, vědy a tvořivé a umělecké činnosti sehrávají, povede i ke zvýšení atraktivnosti vysokých škol a možnosti získání dalších finančních zdrojů zejména ze soukromé sféry. Tato spolupráce také umožní studentům snazší přechod z akademického do profesně-praktického prostředí. Cílem je významně posílení spolupráce s regionálními institucemi a potenciálními zaměstnavateli, která se bude realizovat zejména v následujících oblastech:

- 4.1. při tvorbě a realizaci studijních programů, účasti odborníků z praxe na výuce, včetně spolupráce na bakalářských, diplomových či disertačních pracích,

- 4.2. pořádáním veletrhů pracovních příležitostí a prezentací služeb, které vysoká škola může poskytnout,
- 4.3. při zadávání, vypracování, realizaci a hodnocení výzkumných záměrů a projektů, při transferu poznatků VaV do praxe, při vytváření a rozvoji technologických center a inovačních parků, účasti na průmyslovém VaV, při plnění projektů VaV na pracovištích podniků,
- 4.4. rozšířením praktických stáží studentů a akademických pracovníků, využíváním tvůrčího volna atd.

Ministerstvo podpoří orientaci vysokých škol na zaměstnatelnost absolventů, na trh práce a spolupráci s regionem prostřednictvím rozvojových programů, případně v rámci projektů Fondu rozvoje vysokých škol, v oblasti 4.1. lze podat projekty i v rámci strukturálních fondů EU. Ministerstvo bude poskytovat školám výše uvedené informace a podle možností motivovat partnery z odběratelské sféry ke vzájemné spolupráci. Rovněž bude ministerstvo vývoj nezaměstnanosti absolventů jednotlivých vysokých škol zveřejňovat a postupně jej zohlední i v principech financování.

5. Rozvoj výzkumu a vývoje na vysokých školách a posílení vazby mezi vzdělávací a výzkumnou činností

V souladu s mezinárodními dokumenty a závazky bude ministerstvo prosazovat navýšení rozpočtu na výzkum a vývoj. Rozvoj konkurenčního prostředí a konkurenceschopnosti VaV na vysokých školách se bude realizovat v řešení výzkumných záměrů a společnou prací vysokých škol a jejich partnerů ve výzkumných centrech. Další rozvoj konkurenčního prostředí ve VaV bude dále ovlivněn zapojením ČR do Evropského výzkumného prostoru (European Research Area), úspěšností v soutěžích v rámci vznikající evropské grantové agentury, sítě excelence (např. v technologické oblasti), účasti na mezinárodních programech a projektech VaV.

Motivací rozvoje VaV jsou stále se zvětšující možnosti získávání finančních prostředků i z jiných než státních zdrojů, zejména z prostředků EU nebo

prostředků soukromých. Motivací je rovněž produkce výsledků VaV v návaznosti na jejich praktické využití ústící do konkurenceschopných produktů a procesů (proměna VaV na zdroj inovací), jakož i přípravu špičkových odborníků VaV, kteří posílí personální základnu VaV. Zásadní pozornost se soustředí na:

- 5.1. rozšíření a zefektivnění studia v doktorských studijních programech,
- 5.2. posílení podílu specifického výzkumu zejména zapojením studentů, především magisterských a doktorských studijních programů, do tvůrčí, výzkumné a vývojové činnosti, zapojením „post doc“ do vědeckých týmů a projektů a podpora mladých talentovaných výzkumných pracovníků,
- 5.3. spolupráce vysokých škol s odběrateli výsledků VaV při vytváření inovací a přenosu výsledků VaV do praxe a při komercializaci výsledků vědeckovýzkumné, tvůrčí a umělecké činnosti,
- 5.4. získávání prostředků z jiných než státních zdrojů.

Ministerstvo podpoří rozvoj VaV dostatečnou institucionální podporou na výzkumné záměry a účelovými prostředky na kvalitativní rozvoj stávajících a vznik nových středisek excelence ve vědeckovýzkumné činnosti. Při rozdělování státních prostředků bude přihlížet k prostředkům získaným z jiných zdrojů, především soukromých, a tím motivovat k jejich vyhledávání a využívání.

6. Řízení a integrace vysokých škol

Pro další období je nezbytná kultivace procesů a systémů řízení, rozhodování a zvyšování kvality, která vyžaduje optimalizaci a profesionalizaci v této oblasti, a je tedy potřeba soustředit se na:

- 6.1. větší profesionalizaci řízení (počínaje profesionalizací řídicích, administrativních a organizačních činností) a kultivaci řídicích a rozhodovacích procesů, včetně optimalizace mezi řízením a samosprávou, a procesů distribuce informací,

DOKUMENTY

- 6.2. nalezení a realizaci optimálního poměru decentralizace a integrace v oblasti řídicích a rozhodovacích činností na jednotlivých vysokých školách,
- 6.3. zavádění integrovaných řídicích systémů (využívání informačních technologií),
- 6.4. spolupráci na národní i mezinárodní úrovni v oblasti řízení a rozvoje řízení instituce i systému jako celku, kterou lze podpořit účastí v projektech.

Vhodná míra integrace vysokých škol umožní optimalizaci součinnosti jednotlivých součástí vysoké školy, zvýší míru integrace celého terciárního vzdělávacího sektoru, umožní koncentrovat zdroje (lidské i technicko-materiální) a optimalizovat jejich využívání a reprodukci. Povedou k tomu následující aktivity:

- 6.5. integrované projekty rozvoje vysoké školy,
- 6.6. integrace akademických činností v rámci jedné vysoké školy a integrace akademických činností mezi vysokými školami,
- 6.7. mezioborové projekty a studijní programy (např. interdisciplinární výuka, zabezpečení modulární výstavby studijních programů, tvorba a realizace společných programů na národní úrovni atd.),
- 6.8. sdílení přístupu k finančně náročným informačním systémům a zdrojům,
- 6.9. budování společných multimediálních studijních opor a společných laboratoří.

Aktivity 6.1.–6.4 podpoří ministerstvo v rámci rozvojových programů, dále pak zveřejňováním příkladů dobré praxe a vytvářením platformy pro šíření dobrých zkušeností. Finanční prostředky lze získat i ze strukturálních fondů EU. Další aktivity budou podpořeny zejména prostřednictvím rozvojových programů, podporu bude možné získat i na projekty Fondu rozvoje vysokých škol.

7. Infrastruktura vysokých škol

Jde o řešení prostorové kapacity, technické infrastruktury a potřebné údržby, rekonstrukcí a modernizací stávajícího majetku a v odůvodněných případech nové výstavby, které jsou základními potřebami pro rozvoj každé vysoké školy. Cílem je:

zací stávajícího majetku a v odůvodněných případech nové výstavby, které jsou základními potřebami pro rozvoj každé vysoké školy. Cílem je:

- 7.1. udržení úrovně vysokoškolského vzdělávání a jeho konkurenceschopnosti na mezinárodní úrovni, a to i při narůstajícím počtu studentů,
- 7.2. zajištění příslušných standardů materiálně-technických podmínek pro vzdělávání a výzkumnou činnost,
- 7.3. rozšíření materiálně-technické základny pro realizaci akreditovaných studijních programů,
- 7.4. zkvalitnění procesů řízení zaváděním systémů informačních a komunikačních technologií.

Rozvoj materiálně-technické základny (infrastruktury) vysokých škol zabezpečuje ministerstvo v rámci programů reprodukce majetku. Jejich parametry jsou nastaveny tak, aby se maximalizovala ekonomická efektivita na dosažení potřebného a účelového řešení vzhledem k objemu vynaložených finančních prostředků.

8. Infrastruktura výzkumu a vývoje na národní i mezinárodní úrovni

- 8.1. Základní funkcí infrastruktury VaV je podpora, koordinace, koncentrace a integrace potenciálu kapacit využívaných pro VaV a jejich propojování a sdílení. Ministerstvo bude ve spolupráci s Radou pro výzkum a vývoj podporovat rozvoj infrastruktury VaV. Vedle rozvoje technicko-materiální infrastruktury (např. laboratorní a přístrojové vybavení) ministerstvo podpoří především rozvoj informační infrastruktury (a to hlavně integrované aktivity a projekty), jejímž hlavním cílem je zajištění podmínek pro efektivní spolupráci vědeckých týmů, které mohou mít mezinárodní obsazení. Tuto spolupráci a sdílení využívání kapacit a zdrojů umožňují vysokorychlostní počítačové sítě a gridy (rozvodné sítě). Ministerstvo proto podpoří další rozvoj jejich využití, tvorbu, provoz

a dlouhodobý vývoj gridových rozvodných sítí.

- 8.2. Vysokoškolské knihovny budou zabezpečovat tvorbu informačních fondů, jejich dostupnost a dostupnost dalších informačních zdrojů pro potřeby VaV na vysokých školách, zprostředkovávat jejich maximálně efektivní využití a přispívat k vyhodnocování, šíření a aplikaci výsledků VaV a využívání výsledků diplomových a disertačních, příp. i dalších prací.
- 8.3. Cílem ministerstva pro další období bude mimo rozvoje informační infrastruktury VaV její efektivnější využívání a intenzivnější zapojení do mezinárodních informačních infrastruktur formou integrovaného sdílení přístupu a zajištění kontinuity v přístupu k elektronickým informačním zdrojům pro VaV i vzdělávání po roce 2008, kdy skončí program ministerstva 1N Informační infrastruktura výzkumu.

Ministerstvo podpoří tyto aktivity v rámci rozvojových programů, okruh 8.2. v rámci projektů Fondu rozvoje vysokých škol. S ohledem na rozvoj technických a přírodních věd podpoří ministerstvo i rozvoj Státní technické knihovny.

9. Dostupnost informačních zdrojů a rozvoj informační infrastruktury

- 9.1. Informační systémy vnitřní a vnější

V současné době jsou všechny veřejné a některé soukromé vysoké školy připojeny vysokorychlostním spojem do národní sítě pro vědu, výzkum, vývoj a vzdělávání ČR CESNET2. V oblasti používání informačních systémů pro vlastní vzdělávací proces a zabezpečení agendy vysoké školy (personální, mzdová, evidenční, distribuce klíčových informací atd.) ministerstvo podpoří:

- 9.1.1. integraci a koordinaci aktivit jednotlivých částí a pracovišť vysoké školy v oblasti informačních systémů,
- 9.1.2. zavádění řídicích informačních systémů na vysokých školách včetně portálového řešení směrem k vnějším informačním systémům,

- 9.1.3. zkvalitňování počítačové sítě, posilování přenosových kapacit v lokálních sítích a zvyšování bezpečnosti přenosu a uchovávání dat,

- 9.1.4. zvýšení využití informačních systémů studenty i pracovníky vysokých škol včetně zajištění dostatečné informovanosti o všech možnostech informačních systémů a jejich dostupnosti,

- 9.1.5. zapojení do projektu MetaCentrum a rozvoj superpočítačových center, jehož aktivity se věnují rozvoji a správě českého akademického gridového prostředí a souvisejícímu výzkumu,

- 9.1.6. zapojení vysokých škol do projektů evropských vysokorychlostních sítí a jejich realizaci a efektivní rozvíjení a využívání, další rozvoj superpočítačových a multimedialních center a laboratoří pro vzdělávání, VaV včetně inovací,

- 9.1.7. rozvoj digitalizace knihoven a zvyšování dostupnosti rychlého připojení k informačním zdrojům společně se zvyšováním informovanosti o využití informační infrastruktury a její otevřenosti široké veřejnosti.

Ministerstvo podpoří tyto aktivity v rámci rozvojových programů, okruhy 9.1.7. v rámci projektů Fondu rozvoje vysokých škol.

10. Zajišťování kvality činností realizovaných na vysokých školách

Základním předpokladem zabezpečení kvality je rozvoj vnitřních systémů hodnocení kvality na jednotlivých vysokých školách. Vnitřní hodnocení patří k důležitým nástrojům řízení instituce a zdokonalování kvality celého systému vysokého školství a souvisí úzce s obecnou kulturou kvality, kterou je potřeba postupně rozvíjet.

Vnitřní hodnocení kvality je zároveň všeobecně uznávaným nutným podkladem pro vnější hodnocení kvality, které je nedílnou součástí systému zajišťování kvality a může být prováděno různými institucemi, včetně mezinárodních (například EUA, profesní organizace). Výsledky vnějšího hodnocení slouží jak

k účelům akreditace (odpovědnost Akreditační komise), tak ke stálému zdokonalování všech činností vysoké školy.

Doporučení hodnotícího grémia a zveřejnění výsledků hodnocení (vnější hodnotící zprávy) jsou základní nástroje pro zdokonalování kvality hodnoceného subjektu a zároveň spolehlivé informace pro všechny zainteresované skupiny. Nezbytným předpokladem funkčnosti systému pak je prohloubení vzájemné provázanosti vnitřních systémů hodnocení na jednotlivých vysokých školách se systémem vnějšího hodnocení. Cenným přínosem v této oblasti bude jak navržená metodika hodnocení kvality, tak i další výstupy projektu „Hodnocení kvality vysokých škol“, včetně pilotního ověření na několika vysokých školách. Řešitelem je Centrum pro studium vysokého školství, garantem ministerstvo. Projekt probíhá v úzké spolupráci s Akreditační komisí a Radou vysokých škol.

Ministerstvo bude prostřednictvím rozvojových programů nebo bonifikace v rámci normativního financování podporovat všechny aktivity vedoucí k rozvoji kultury kvality a při hodnocení projektů zváží využití závěrů uskutečněných hodnotících procesů. Dále bude šířit a zhodnocovat dobré zkušenosti, např. navržené metodiky hodnocení kvality a dalších výstupů projektu „Hodnocení kvality vysokých škol“.

III. Kvalita a kultura akademického života

1. Sociální záležitosti studentů a zaměstnanců

Ministerstvo podpoří aktivity vysokých škol, které budou zaměřeny na zlepšování sociálních podmínek studentů a zaměstnanců nebo budou řešit problémy generované stávajícím nastavením sociálního systému. Jde zejména o zavádění mechanismů aktivní motivační politiky pro studenty doktorských studijních programů a otázku sociálního a zdravotního pojištění u doktorandů starších 26 let, zajištění fungujícího poradenského servisu (např. poradenství v situacích studijních přechodů, ale i profesní a studijně „profiláčnické“), praktické zavedení transformace přidělování dotací na ubytování a náměty týkající se menz (ve smyslu nakolik mají být samostatnými jednotkami) a otázku jejich financování. Záměrem vysokých škol by také měla být podpora profesního a osobního rozvoje zaměstnanců např. formou nabídek doplňkových kurzů a kurzů celoživotního vzdělávání,

zabezpečení flexibilního přechodu mezi akademickým a podnikatelským prostředím a tvůrčího volna. Kvalita akademického života je také ovlivňována tím, jak jsou nastaveny parametry motivujícího tvůrčího prostředí a rozvoje konkurenceschopnosti.

2. Znevýhodněné skupiny uchazečů/studentů na vysokých školách

Ministerstvo bude v souladu s mezinárodními i národními dokumenty dbát na realizaci opatření týkajících se zabezpečení rovných příležitostí v přístupu a absolvování studia. Jde zejména o opatření na podporu a vyrovnání studijních příležitostí skupin studentů ohrožených nějakou formou sociální a kulturní exkluze, jako jsou skupiny zdravotně postižených a sociokulturně znevýhodněných.

Ministerstvo dále bude zohledňovat i studentské aktivity zaměřené na překonávání sociálních a kulturních bariér (pořádání kulturních a osvětových akcí, seminářů a přednášek) a na integraci studentů ohrožených sociální exkluzí (partnerství studentů například ročníky a obory, budování vědomí příslušnosti k vysoké škole, kultura soudržnosti a solidarity).

Ministerstvo podpoří tyto aktivity prostřednictvím rozvojových programů.

3. Mimořádně nadaní studenti

Cílem ministerstva je realizace opatření a zavádění mechanismů na podporu mimořádně nadaných studentů. Jde zejména o:

- 3.1. vytvoření a realizaci efektivní stipendijní politiky pro přidělování stipendií,
- 3.2. zapojení mimořádně nadaných studentů do tvůrčí a výzkumné činnosti a do grantových projektů.

Ministerstvo bude zveřejňovat příklady dobré praxe a vytvářet platformy pro šíření dobrých zkušeností.

4. Partnerství a spolupráce

Ministerstvo bude podporovat také aktivity směřující k vybudování a posílení partnerství student – akademický pracovník, jako jsou:

- 4.1. spolupráce studenta a akademického pracovníka na tvorbě a realizaci konkrétní podoby a průběhu studia,
- 4.2. společné budování akademického prostoru a sdílení vize toho, jaká má být vysoká škola a jaké má být studium,
- 4.3. předávání zkušeností nejen ve vztahu student – akademický pracovník, ale i ve vztahu student – doktorand/hostující vysokoškolský pedagog/starší student, profilace studia a zapojení do grantových projektů,
- 4.4. spolupráce a partnerství mezi akademickými a ostatními pracovníky vysokých škol,
- 4.5. spolupráce mezi administrativními pracovníky a studenty.

Ministerstvo bude zveřejňovat příklady dobré praxe a vytvářet platformy pro šíření dobrých zkušeností.

5. Kultura vzdělávacího a výzkumného procesu

Významným faktorem ovlivňujícím kvalitu akademického života je mimo jeho účastníků také kultura vzdělávacího a výzkumného procesu. K optimalizaci a zvýšení kvality těchto procesů přispívají následující aktivity:

- 5.1. efektivní oboustranná komunikace mezi řídicími orgány a akademickou obcí,
- 5.2. zlepšování dostupnosti a přenosu klíčových informací,
- 5.3. tvorba a realizace vize toho, jak mají korektní vztahy mezi členy akademické obce vypadat,
- 5.4. sdílení zvyklostí odvozených z dobrých mravů,
- 5.5. rozdělení kompetencí a výkonu odpovědnosti v rámci akademických činností, dobré vztahy mezi akademickými pracovníky, administrativními pracovníky a studenty,

- 5.6. zajištění snadného přístupu studentů k současným poznatkům v oboru, k literatuře pro studium atd.

Ministerstvo zařadí úroveň kultury vzdělávacího a výzkumného procesu na vysoké škole mezi kritéria hodnocení činnosti vysoké školy. Tato kritéria budou promítnuta do bonifikace v rámci normativního financování. Ministerstvo bude zveřejňovat příklady dobré praxe a vytvářet podmínky pro šíření dobrých zkušeností.

6. Spolupráce vysokých škol s absolventy

Ministerstvo bude podporovat spolupráci vysoké školy s absolventy, která posílí pozici vysoké školy, bude popularizovat její činnost v regionu a umožní živější kontakty se zaměstnavateli i odběrateli dalších činností vysoké školy a která bude prostředkem motivace špičkových absolventů k návratu na vysokou školu.

Ministerstvo bude zveřejňovat příklady dobré praxe a vytvářet platformy pro šíření dobrých zkušeností.

7. Ubytovací a stravovací služby vysoké školy

Ministerstvo bude poskytovat vysokým školám doplňkovou dotaci na stravování a ubytování studentů s tím, že nepřímá dotace na koleje bude transformována na přímou podporu formou stipendia na ubytování již od akademického roku 2005/2006. Obdobně bude posouzena možnost dotace v oblasti stravování.

4. Financování vysokých škol

Za předpokladu, že rozpočet bude vzhledem k potřebě nárůstu výkonů a jejich kvality trvale reálně navyšován, nebude nárůst prostředků ze státního rozpočtu poskytován plošně, což znamená, že navyšování rozpočtu nebude využito přímo na zvýšení normativu. Navýšené prostředky na vzdělávací činnosti budou přidělovány na rozvoj konkrétních vzdělávacích aktivit, u nichž budou jasně specifikovány kontrolovatelné výstupy, nebo budou odvozeny přímo od výstupních parametrů tak, aby docházelo k efektivnímu využívání poskytovaných státních prostředků, což je možné považovat za implicitní navýšení normativu na studenta.

DOKUMENTY

Dlouhodobé záměry vzdělávací a vědecké, výzkumné, umělecké nebo další tvůrčí činnosti vysokých škol (dále jen „Dlouhodobé záměry vysokých škol“) a jejich každoroční aktualizace poskytnou prostor pro implementaci záměrů státu s využitím motivačního finančního mechanismu. Nástrojem realizace Dlouhodobých záměrů vysokých škol budou tedy i vhodné mechanismy financování.

Principy rozdělování dotací vysokým školám na výdaje mimo programové financování budou tyto:

1. Normativní financování vzdělávací činnosti

- 1.1. podle počtu studentů a finanční náročnosti studijního programu,
- 1.2. podle počtu absolventů a finanční náročnosti studijního programu a typu programu, nebo jiného kritéria, které zohlední vztah mezi financovaným počtem studentů a počtem absolventů v příslušných studijních programech,
- 1.3. dohodnuté nárůsty počtu studentů – kontrakt.

2. Nenormativní financování vzdělávací činnosti

2.1. financování na základě dlouhodobých záměrů vysokých škol a jejich aktualizací v rámci vyhlášených rozvojových programů ministerstva,

2.1.1. Ministerstvem centrálně financované aktivity:

- ▶ společné projekty více škol,
 - ▶ individuální aktivity vysokých škol, ve kterých jsou zapojeny jen některé vysoké školy (týkající se handicapovaných uchazečů o studium a studentů ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, účasti v mezinárodním hodnocení a následných aktivit atd.),
- 2.1.2. Financování činností jednotlivých vysokých škol na základě jejich SWOT analýzy z prostředků přidělených vysokým školám normativně na základě kritérií dohodnutých s reprezentací vysokých škol,

- 2.2. vzdělávací projekty Fondu rozvoje vysokých škol,
- 2.3. Fond vzdělávací politiky,
- 2.4. financování smluvní (na úrovni státu) mezinárodní spolupráce,
- 2.5. projekty strukturálních fondů EU.

3. Záležitosti studentů

- 3.1. stipendia studentů doktorských studijních programů, ubytovací, mobilní,
- 3.2. sociální stipendia, stipendia pro vynikající studenty,
- 3.3. dotace na stravování.

4. Financování výzkumu a vývoje

- 4.1. specifický výzkum,
- 4.2. výzkumné záměry,
- 4.3. výzkumná centra,
- 4.4. nově vyhlášené programy v rámci Národního programu výzkumu II.

V oblasti programů reprodukce majetku (programového financování) se předpokládá udržení stávajícího objemu účasti státního rozpočtu na rozvoji materiálně-technické základny veřejných vysokých škol jako celku.

Od roku 2007 se však počítá s omezováním trendu extenzivního rozvoje vysokých škol. Při financování se předpokládá využití finančních prostředků ze státního rozpočtu formou dotace, případně z vlastních zdrojů vysokých škol. Naskýtá se i možnost vícezdrojového financování z prostředků Evropské unie, jakož i finančních prostředků získaných ze spolupráce s odběratelskou sférou.

Objem přidělování finančních prostředků veřejným vysokým školám v rámci financování reprodukce majetku bude ve vazbě na projednané Dlouhodobé záměry veřejných vysokých škol a nebude vycházet

z principu normativního přidělování finančních prostředků na vzdělávací činnost.

Plánované nárůsty finančních prostředků v letech 2006 až 2008

Naplnit cíle a úkoly Dlouhodobého záměru ministerstva nelze bez odpovídajících finančních prostřed-

ků. Plánovaný nárůst na léta 2006–2008 je uveden v následující tabulce.

Tabulka vychází z rozpočtu kapitoly 333 – MŠMT na rok 2005 a je předkládána vládě ve Zprávě o Aktualizaci Koncepce reformy vysokého školství v srpnu 2005. Základním záměrem v oblasti financování vysokého školství a zabezpečení výše uvedených cílů je dosáhnout do

v mil. Kč

Položka - obsah	Rozpočet	Požadované nárůsty finančních prostředků v jednotlivých letech oproti předchozímu roku			Požadovaný rozpočet finančních prostředků		
		2005	2006	2007	2008	2006	2007
Vysoké školy - běžné výdaje a kapitálové výdaje mimo programové financování							
Normativní financování	13 933	860	537	418	14 793	15 330	15 748
Část dotace s využitím nárůstu vstupních parametrů							
Část dotace s využitím výstupních parametrů (implementace reformy)	401	599	1 000	1 200	1 000	2 000	3 200
Internacionalizace							
Programy EU, akademická mobilita	0	125	150	150	125	275	425
Vstup do mezinárodních programů a sítí (implementace reformy)	303	45	45	45	348	393	438
Programy							
Rozvojové programy - uplatnění státní politiky (implementace reformy)	971	560	850	1 100	1 531	2 381	3 481
Fond rozvoje vysokých škol	280	89	100	100	369	469	569
Záležitosti studentů							
Sociální stipendium (dle SHR)	0		500	300	0	500	800
Stipendia na ubytování - transformace na přímé dotace (implementace reformy)	666	200	150	150	866	1 016	1 166
Stravování	168	20	20	40	188	208	248
Celkem	16 722	2 498	3 352	3 503	19 220	22 572	26 075
Programové financování	3 413	- 179	558	558	3 234	3 792	4 350
Výzkum a vývoj							
Specifický výzkum s využitím výstupních parametrů (implementace reformy) *)	1 044	0	0	0	1 044	1 044	1 044
Výzkumné záměry, výzkumná centra (implementace reformy) **)	2 924	500	700	700	3 424	4 124	4 824
Celkem Va V	3 968	500	700	700	4 468	5 168	5 868
Celkem	24 103	2 819	4 610	4 761	26 922	31 532	36 293

*) Viz komentář, část Výzkum a vývoj

**) Pro rok 2005 jde o skutečnost. Prostředky, které obdržely vysoké školy na výzkumné záměry, výzkumná centra 1M (NPV 1) a centra zákl. výzkumu (LC).

NEJDE O CELKOVÉ PROSTŘEDKY na NaV, které jsou pro rok 2006 navrženy ve výši 6 766 318 tis. Kč (návrh výdajů z kapitoly 333-MŠMT schválený vládou usnesením č. 822 ze dne 29. 6 2005).

DOKUMENTY

roku 2008 výše výdajů na vysoké školy v objemu 1 % HDP, což stále bude pod obvyklou evropskou úrovní, která činí v průměru 1,3 % HDP, a to i po započtení celého terciárního vzdělávání. Nejvýznamnější růstové položky ve výdajích přitom představují prostředky na rozvojové programy, podporu efektivního chování škol s orientací na výstupy (například dotace na zaměstnatelné absolventy) nebo podporu přístupu netradičních skupin k vysokoškolskému vzdělávání (spolupráce se středními školami, stipendijní fond).

V případě, že nedojde k dostatečnému nárůstu disponibilních finančních prostředků v rozpočtu určeném pro veřejné vysoké školy, ministerstvo roz-

Internacionalizace

Česká republika je úspěšná v zapojení do vzdělávacích programů EU, u vysokých škol jde zejména o program SOCRATES/Erasmus. Zájem studentů i učitelů především o mobilitní aktivity tohoto programu plynule narůstá. Snižování stipendia by se stalo zcela určitě sociální bariérou pro velkou část uchazečů, pro které jsou stále ještě životní náklady v ostatních členských státech EU podstatně vyšší než v ČR. Průběžné navyšování bude využito k tomu, aby byl umožněn výjezd všem studentům, kteří v rámci svého studia chtějí jeho část (alespoň jeden semestr) realizovat v zahraničí. Zároveň tím naplníme i jeden ze závažných

Výdaje na studenta (vývoj jako u celkového HDP) – tisíce Kč	50,5		54,2	58,1	62,4
Počty studentů (tisíce)	275,7		290,8	299,4	305,7
HDP v běžných cenách – mil. Kč (Predikce MF, duben 2005)	2 940 000		3 152 000	3 379 000	3 629 000

hodne o tom, které cíle a úkoly Dlouhodobého záměru ministerstva bude možné realizovat.

Výhled pro léta 2009–2010 bude zpracován na základě vyhodnocení dosažených výsledků.

Komentář k plánovaným nárůstům finančních prostředků v letech 2006 až 2008

Normativní financování – dotace na vzdělávací činnost

Část dotace na vzdělávací činnost určovaná na základě vstupních parametrů bude využita na financování 5% nárůstu počtu studentů v bakalářských a doktorských studijních programech. Část dotace na vzdělávací činnost určovaná na základě výstupních parametrů bude podporovat zvyšování efektivity využívání finančních prostředků s cílem potlačení neúspěšnosti studia a rozvíjení silných stránek školy (fakulty) v oblastech, kde pro to má předpoklady. Důsledným uplatňováním restrukturalizace studia a zároveň masovosti v bakalářských studijních programech bude docházet k postupnému útlumu nárůstu té části dotace, která využívá vstupní parametry.

záměrů Boloňské deklarace – každý student by měl alespoň jeden semestr studovat v zahraničí. Prozatím ČR tohoto cíle zdaleka nedosahuje.

Programy

Rozvojové programy a Fond rozvoje vysokých škol, jejichž zavedení umožnil zákon o vysokých školách z roku 1998, se staly důležitým nástrojem nepřímého řízení vysokých škol prostřednictvím cíleného institucionálního financování. Tento nástroj umožní prosazovat záměry státu, nárůst prostředků v této položce pak je předpokladem pro naplňování řady priorit Dlouhodobého záměru ministerstva, jak je uvedeno v dokumentu.

Záležitosti studentů

Dotace na ubytování a stravování se během posledních deseti let prakticky nezměnila. V důsledku nárůstu počtu studentů ubytovaných na kolejích i v mimoškolních smluvně zajištěných zařízeních i nárůstu počtu vydaných jídel dochází trvale k poklesu nominální dotace na jedno lůžko i na jedno vydané jídlo. Rostoucí náklady jsou po celou dobu

přesouvány na studenty. V roce 2005 realizovaná transformace dotace na provoz ubytovacích zařízení na dotaci, kterou vysoké školy použijí na stipendia studentům na ubytování, která by mohla pomoci řešit trvalý převis poptávky po ubytování na kolejích i některé politické problémy, vede k dalšímu snížení jednotlivých příspěvků. Nezanedbatelným faktorem, který bude nároky na ubytování a stravování zvyšovat, bude postupný nárůst studentů z ostatních členských států EU, jimž jsme povinni vytvářet stejné podmínky jako studentům našim.

Programové financování

Požadované navýšení bude prakticky pokrývat nárůst daňových odvodů na program schválený do roku 2007.

Výzkum a vývoj

Důraz v podpoře výzkumu a vývoje na vysokých školách bude kladen zejména na účelovou podporu projektů, a to zvláště na projekty obsahující spolupráci vysokých škol s ústavu Akademie věd ČR a institucemi, které jsou uživateli výsledků výzkumu a vývoje

a na financování projektů se budou aktivně podílet. Navýšení prostředků bude proto použito na opakované veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji v programech Výzkumná centra (podprogram Národní program výzkumu I) a Centra základního výzkumu. Od 1. ledna 2007 se dále počítá se zahájením nových výzkumných záměrů s předpokládanou dotací 500 mil. Kč.

Specifický výzkum jako položka institucionálního financování již delší dobu stagnuje. Rada pro výzkum a vývoj nepředpokládá její nárůst v příštích letech, a proto ani v tomto návrhu její navýšení nefiguruje. S ohledem na nárůst prostředků, které vysoké školy získávají jak na institucionální, tak na účelovou podporu z veřejných soutěží, což ukazuje na rozvoj výzkumné a vývojové činnosti vysokých škol, by bylo vhodné i tuto položku navyšovat, protože motivuje školy především v oblasti zapojení studentů do výzkumné a vývojové činnosti, a to je důležité jak pro jejich vlastní rozvoj, tak pro rozvoj výzkumu a vývoje na vysokých školách obecně.

V Praze dne 22. srpna 2005

JUDr. Petra Buzková, v.r.

ministryně školství, mládeže a tělovýchovy

Převzato z internetových stránek MŠMT